

VOERENS BLAEDSJE

België – Belgique

PB 3790

12/3795

Nr. 90 — april, mei, juni 2026

Heem en Natuur Voeren

Vrouwendag — vrouwenkracht

Op 18 maart was het internationale vrouwen­dag. Ook in Voeren werd aandacht besteed aan deze wereldwijde actie voor gelijke rechten en rechtvaardigheid.

Tonnie Kleijnen, lid van Heem en Natuur en keramiste, had jaren gewerkt aan het portretteren van twintig vrouwen uit Voeren. Het viel haar daarbij op hoeveel vrouwen, ondanks hun verbeterde positie in de samenleving, nog erg bescheiden zijn en aarzelen om op de voorgrond te treden. Tonnie wou de kracht van deze vrouwen tonen en versterken en zo het patroon doorbreken. Ze deelde haar ideeën rond dit sociaal-cultureel project en kreeg heel wat gratis steun bij de uitwerking ervan. Vrouwen­dag was het uitgelezen moment om een ruimer publiek te betrekken en De Molen van Moe­lingen bleek een fijne, laagdrempelige plek om een en ander te organiseren.

‘Es te good kieks, dan zuus ze ze’ was de titel van de beeldentoon­stelling die de blikvanger werd van het evenement. Vanaf 11u was iedereen welkom. Tonnie gaf uitleg aan kleine groepen bezoekers. Op de verdieping kon je een video bekijken waarin de kunst­nares toelicht hoe ze met haar beelden vrouwen, die zorgen voor verbinding in onze gemeenschap, uit de schaduw wil halen. In een live interview legde ze dat ook uit voor het aanwezige publiek.

Na de middag namen vier vrouwen en een man plaats aan de tafel.

Staat er een rood kruisje naast je adres? Dan hebben we je lidgeld voor 2026 nog niet ontvangen. Voor € 15,- ben je een jaar lang lid!

- 730 Vrouwen­dag — vrouwen­kracht
- 731 Een terugblik op onze jaarvergadering
- 732 Van spore tot zwam
- Spraken ze Frans bij Marcel Kerff thuis?
- 733 Een gewild natte kelder
- 734 Een liefdesbrief uit 1778
- 735 Over kauwen en schouwen
- 736 Transkribus leest oude documenten
- 737 Leren van het verleden voor de toekomst
- Winterwerken in natuurreservaat Altenbroek

Het talrijke publiek werd stil om alles goed te kunnen volgen. An­neke Ernon was de moderator van een debat waarin thema's aan bod kwamen zoals de rolverdeling tussen koppels in een gezin, hoe vrouwen hun plaats moeten verwerven in een soms overwe­gend mannelijke werkplek. Alexandra van Gestel en Yolanda Daems knoopten hier erg persoonlijke ervaringen aan vast. Wim Wiertz had als docent bij zijn studenten een positieve evolutie vastgesteld maar gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen is nog niet bereikt. Christel Loop schetste de weg die de Boerinnenbond, nu Ferm, heeft afgelegd bij het ondersteunen en infor­meren van vrouwen. Aansluitend kreeg Moniek Gaens een bij­zonder woord van dank voor haar jarenlange inzet voor de ge­meenschap in Voeren.

Een luchtige sketch gebracht door twee actrices van het Voerens Amateur Toneel illustreerde het impostersyndroom: dit zadelt vooral vrouwen op met de angst om door de mand te vallen, ook als ze uitstekend presteren. Het wegwuiven van complimenten en eigen succes relativeren hoort daar ook bij.

Bij een glaasje streekwijn en een lekker hapje aangeboden door Hoeve De Bies werden onder de bezoekers nog verder meningen geventileerd en commentaar gegeven.

Rita Plattau

Het Voerens Blaedsje is het kwartaalbericht van **Heem en Natuur Voeren**.

Secretariaat: secr@heemennatuurvoeren.be

<https://heemennatuurvoeren.be>

IBAN: BE10 7353 5203 4004 BIC: KREDBEBB

Samenstelling en eindredactie: Rik Palmans, Sint-Pieterstraat 7, 3792 Sint-Pieters-Voeren, rik@heemennatuurvoeren.be

Aan dit Blaedsje werkten mee: Joep Buysen, Chris en Gudrun Coeckelbergh-Poelmans, Ferdinand Mertens, Rik Palmans, Rita Plattau, Jos Tuerlinckx, Jettie de Wal.

Afgiftekantoor 3790 Voeren, Erkenningsnummer P 303632

Verantwoordelijke uitgever: Rita Plattau, Ketten 13, 3798 's-Gravenvoeren

Een terugblik op onze jaarvergadering (13 december 2025)

Onze jaarvergadering viel laat dit keer: het was al 13 december toen we met iets meer dan dertig leden present waren in het Paviljoen. Ook de zaterdagmiddag was een ongewoon tijdstip.

Dat alles had te maken met onze gastspreker die erg moeilijk te strikken viel.

Bij haar welkomstwoord moest de voorzitter eerst onze secretaris-penningmeester, Joep Buysen, verontschuldigen die wegens beroepsbezigheden niet aanwezig kon zijn.

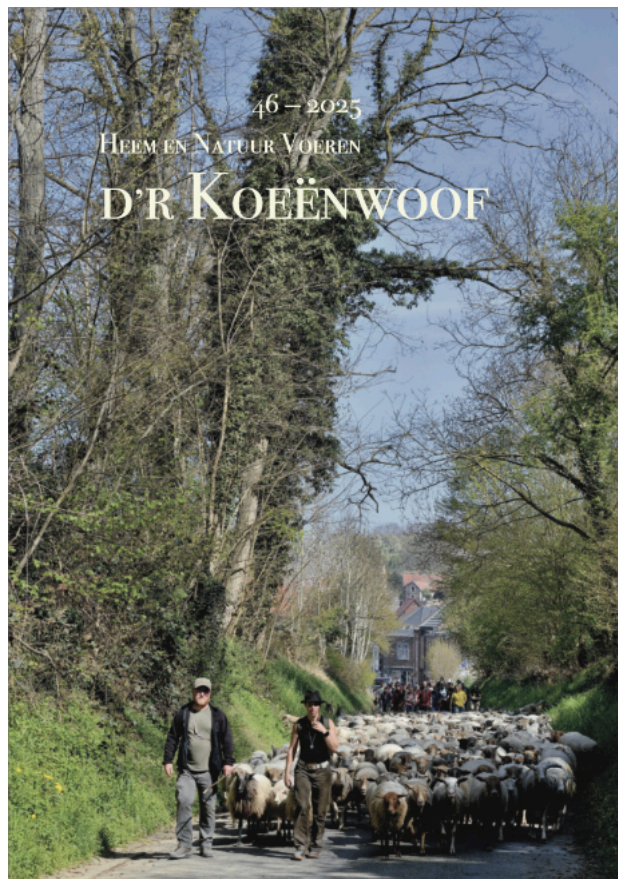
De toelichting over de financiële situatie van onze vereniging verliep vlot omdat er geen problemen te melden waren. Ook ons ledenaantal blijft vrij stabiel over de jaren heen.

We riepen in onze herinnering de namen op van enkele leden die ons dit jaar ontvallen zijn: **Jacques de Bock, Jos Gaens en Lode Van de Vyver**.

En dan kwam het spannende moment van de 'prijssuitreiking': wie is dit jaar de gelukkige die onze wisselmascotte mee naar huis mag nemen? Dat is een bronzen beeldje van een hamster, een werk van Ru de Vries (1936-2018). De Vries werkte vooral in Nederlands Zuid-Limburg, maar na zijn pensionering kwam hij in Sint-Pieters-Voeren wonen.

Willy Machiels, onze vorige laureaat, stond klaar voor de overhandiging, maar ook hier hadden we pech: de persoon die we hadden gekozen, **Ferdinand Mertens**, kon tot zijn grote spijt niet aanwezig zijn om de prijs in ontvangst te nemen. Dus las de voorzitter de laudatio en onze leden toonden met een warm applaus hun waardering voor de verdiensten van Ferdinand. Hij was een gedegen bestuurder die onze vergaderingen op een hoger niveau kon tillen met zijn kritische, opbouwende commentaar. Hij verzorgde het voorwoord in meerdere *Voerense Blaedjes* en schreef een langer artikel voor het jaarboek.

Onze gastspreker was **Guido Sweron**, die vertelde hoe de voormalige pastorij van Sint-Martens-Voeren (waarvan de geschiedenis nog veel verder teruggaat in de tijd: vóór 1796 was het een kapittelhuis: zie *D'r Koeënwoof* 39 uit 2018) in 1971 het Vlaams Cultuurcentrum van de Voerstreek werd. Daar gingen niet alleen heel veel (politieke) palavers mee gepaard, maar als historisch pand was nieuwe invulling ook allesbehalve vanzelfsprekend. De functionaliteit moest dan ook vooral komen van 'het Paviljoen', een multifunctionele bijbouw die

enkele jaren later volgde. Het verhaal van Guido sloot aan bij het artikel dat hij over dit onderwerp schreef in de editie van *D'r Koeënwoof* van 2025.

De presentatie van die editie is traditioneel de afsluiter van onze jaarvergadering en dat was deze keer niet anders. Na de pauze overliep Rik Palmans de inhoud van het nieuwe jaarboek. Bij elk artikel gaf hij een korte toelichting en werd(en) de auteur (of auteurs) hartelijk bedankt voor zijn (of hun) bijdrage. De eerste exemplaren van *D'r Koeënwoof* werden ook aan hen uitgereikt.

Nadien was het aanschuiven, want elk lid van onze vereniging heeft recht op het nieuwe jaarboek, dat ook nu weer 60 bladzijden telt. Wie er niet bij kon zijn, kreeg zijn jaarboek iets later aan huis bezorgd.

Rita Plattau

Van spore tot zwam

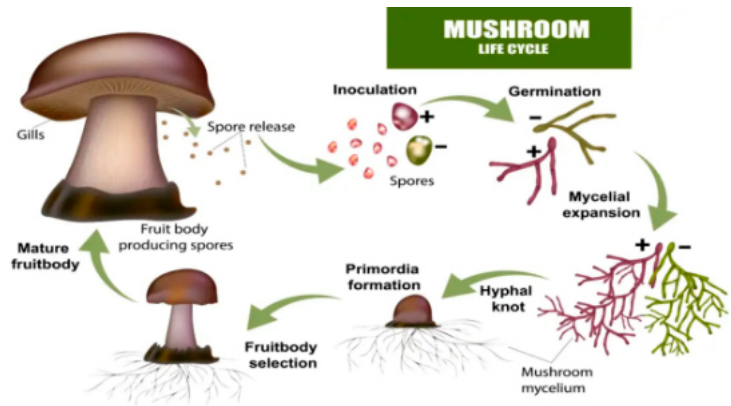
Jonge plantjes komen uit zaadjes, paddenstoelen uit sporen. Zeg dus nooit zo maar zaadje tegen een spore. Maar wat is een spore dan wel?

Om te beginnen is het een onooglijk klein ding, dat reeds een massa informatie bevat. Door het ingebouwd 'computersysteem' weet de spore al onmiddellijk of hij (of zij?) op de ideale plek of substraat is terecht gekomen, om daarna over te gaan tot de creatie van een complex schimmeldradenstelsel, met name het mycelium of de zwamvlok. Uit de spore groeit er in ideale omstandigheden een hyphale of onvertakte schimmeldraadje. Dit primair mycelium bestaat uit tegengestelde myceliumdraadjes, de + en - schimmeldraadjes. Je zou het ook mannelijke en vrouwelijke hyphen kunnen noemen. Twee van deze tegengestelde draadjes dienen elkaar te ontmoeten, om vervolgens te fusioneren of te versmelten. Opgelet, de kernen versmelten dan nog niet. Van een secundair mycelium spreken we pas na de uitgroei tot vertakte myceliumdraden. Een kernversmelting zal pas gebeuren vlak voor de vorming van nieuwe sporen.

Het ganse voortplantingssysteem van de zwam hier uit de doeken doen zou ons veel te ver leiden in het kader van dit cursiefje. Het zal echter al wel duidelijk zijn dat er van spore tot vruchtlichaam een complexe weg bewandeld dient te worden. Dus totaal anders dan bij het zaadje, waar het jonge plantje al volledig in aanwezig is, met 'armpjes en beentjes' en al.

Een jonge zwam, gevormd door de hiervoor bestemde knopjes op het mycelium, bevat wel reeds al zijn benodigde cellen. Nog maar een vingertopje groot, is onze vliegenschwam toch reeds compleet. Het enige dat er nog dient te gebeuren is het strekken van de cellen. Het woord erectie zouden we hier bijna als vergelijking kunnen gebruiken. Een erectie, nodig om de sporen te verspreiden ... Met wat fantasie komen we hier dicht in de buurt van ejaculatie en sperma. De wereld is klein, niet waar.

Ons sperma zal nooit zo hoog in het luchtruim raken dat er zich gecondenseerde waterdamp op vast kan zetten. Dat zou

nogal een prestatie zijn, maar dan zullen we toch heel veel selder en prei mogen eten, denk ik. Een vermelding in het *Guinness book of records* zou je ongetwijfeld te beurt vallen. Maar de sporen van de zwam, geholpen door de wind, raken wel zo hoog dat er zich waterdruppeltjes op vast gaan zetten. Vele druppeltjes vormen regen, en aldus helpen onze sporen mee aan de neerslagvorming boven onze hoofden.

En ooit al gehoord van een corona? Door stofdeeltjes en sporen verstrooid zonlicht vormt soms mooi gekleurde ringen, nogal eens waar te nemen na vulkaanuitbarstingen door vulkaanstof in het luchtruim. Deze gekleurde ringen hebben een blauwachtig centrum, en worden naar de randen toe geel tot roodachtig. Deze ringen herhalen zich soms naar buiten toe, maar steeds in dezelfde kleurenvolgorde. Om zijn sporen voldoende hoogte te laten bereiken, heeft een bekerzwam er het volgende op gevonden. Hij blaast zijn sporen in een ringvormige wolk de hoogte in. Zo blijft de sporenwolk compact, en bereikt voldoende hoogte om door de luchtstroming meegevoerd te worden.

Mijn opa kon ook van die ringetjes blazen, maar hij gebruikte hiervoor de rook uit zijn altijd brandende tabakspijp. Of hij hierdoor ook regenbuien kon veroorzaken blijft voor mij een open vraag ...

Jos Tuerlinckx

Spraken ze Frans bij Marcel Kerff thuis?

Acteur Sebastien Dewaele toert al een hele tijd rond met zijn monoloog **Kerff**. Daarin vertelt hij het verhaal van Marcel Kerff, die rond 1900 bekendheid verwierf als wielrenner en bij de Duitse inval in augustus 1914 werd geëxecuteerd in Moelingen. Tijdens de voorstelling in Bilzen zaten er ook heel wat Voerenaars in de zaal. Ik weet niet of Dewaele dat wist, maar hij gaf toch even speciaal aan dat het niet vanzelfsprekend is: een West-Vlaming die in de huid van een Voerenaar moet kruipen. Dat hij *plat Voerens zou kallen*, dat kun je dan inderdaad niet verwachten. Daar wilde iedereen nog wel in meegaan; sommigen stoorden zich meer aan hoe hij de moeder van Kerff invulde, door die uitsluitend Frans te laten praten.

In het Voeren van 1900 zal in er sommige huishoudens inderdaad wel Frans zijn gesproken, als een van beide ouders uit Wallonië afkomstig was. Omdat ik me afvroeg of dat in het gezin Kerff ook zo kan geweest zijn, ben ik in de registers van de Burgerlijke Stand uit die tijd gaan snuisteren.

Marcel, geboren op 2 juni 1866 in Sint-Martens-Voeren, was de zoon van Hubert Kerff (geboren op 09.07.1832 in Sint-Mar-

tens-Voeren en gestorven op 21.11.1904 in 's-Gravenvoeren) en Anne Catherine Colle (geboren op 04.09.1839 in Sint-Pieters-Voeren als dochter van de plaatselijke smid⁽¹⁾ en gestorven op 01.10.1912 in 's-Gravenvoeren). Voor de volledigheid: ze trouwden op 09.04.1864 in Sint-Martens-Voeren.

Hun eerste drie kinderen kregen ze ook in dat dorp. Daarna verhuisden ze naar Sint-Pieters-Voeren, waar er nog drie kinderen werden geboren. In 1877 blijken ze in 's-Gravenvoeren te wonen, want vanaf dat jaar werden er daar nog vijf kinderen geboren. Wellicht woonden ze eerst (tijdelijk?) in Schoppem, want daar overleed in 1885 hun dochttertje op haar tweede verjaardag. De andere kinderen waren allemaal jongens!

Dat Marcel Kerff en zijn broer Charles, die eveneens een getalenteerd wielrenner was, niet vergeten zijn, danken we vooral aan Rob Brouwers. Hij schreef in *Voeren Aktueel* (1988/3) een artikel over de twee broers, en een interview met hem in het *Limburgs Dagblad* van 2 juli 1988 eindigt met de woorden: 'Wellicht haalt deze reportage Voerenaar Marcel Kerff eindelijk

uit de vergetelheid. “Hij heeft het beslist verdiend,” vindt Rob Brouwers.’

Daarna vonden ook anderen nog bijkomende informatie. (Zie bijvoorbeeld <https://muizenest.nl/2019/06/02/2-juni-marcel-kerff/>.) Soms wel met hier en daar een foutje, zoals de vermelding dat Marcel zijn vader slager zou zijn geweest. Volgens Rob Brouwers was zijn broer Gustaaf dat wel, en was het voor hem dat Marcel en Charles naar Parijs fietsten voor vlees. Vader Hubert wordt *cultivateur* (landbouwer) genoemd bij zijn huwelijk. In de geboorteakten van zijn oudste kinderen staat dat hij *négotiant* en *boutiquier* (winkelier) is, wellicht gecombineerd met het houden van een café, want bij de geboorte van Marcel wordt hij *cabaretier* genoemd. Maar dat moet niet goed gedraaid hebben, want in 1874 was hij *journalier* (dagloner). Ook in 's-Gravenvoeren was dat in het begin zijn beroep, maar in 1885 had hij het opnieuw tot *cabaretier* geschopt.

De kinderen Kerff⁽²⁾:

Mathieu Hubert, SMV 19.04.1865
Jean Joseph Marcille, SMV 02.06.1866
François Gustave, SMV 03.09.1869
Alphonse Louis, SPV 09.12.1871
Leon Corneil, SPV 09.12.1871
Charles Leopold Marie, SPV 13.04.1874
Leopold François Joseph Hubert, sGV 25.03.1877
Corneil Eugène, sGV 01.10.1879
Joseph Alexis, sGV 08.02.1882
Marie Hubertine Antoinette, sGV 07.05.1883
† 07.05.1885 in Schoppem (sGV)
Joseph Victor, sGV 25.04.1885

Om terug te komen op de vraag in het begin van dit artikel: spraken ze in de familie Kerff thuis Frans? Met een moeder die was opgegroeid in Sint-Pieters-Voeren is dat héél onwaarschijnlijk. De kinderen hadden wel allemaal Franse voornamen, maar daar kun je niet op voortgaan. De gemeentelijke administratie noteerde sinds de Franse bezetting op het einde van de 18de eeuw alleen nog de Franse variant van een voornaam. Uit schepenbankverslagen van vóór die periode blijkt dat die in de dagelijkse omgang bijna niet gebruikt werden. Door de officiële notering vond het gebruik van Franse voornamen in de 19de en ook nog 20ste eeuw weliswaar steeds meer ingang.

De hele administratie van de dorpen in de Voerstreek – toen nog een stukje van de provincie Luik – verliep uitsluitend in het Frans, wat uiteraard bijdroeg tot een sluipende verfransing. Pas een heel eind in de 20ste eeuw zou die afgeremd en omgekeerd worden.

Rik Palmans

1. Hoefsmid (*maréchal-ferrant*) Colle woonde op Waterval, waar nu het gezin Levaux-Wiertz woont.
2. Rob Brouwers noteerde op de achterkant van deze familiefoto uit 1912 de namen zoals ze gekend waren in het dorp. Van links naar rechts: vooraan: Joseph, Victor, Marcel; midden: Charles, Alfons, vader, moeder, Leon, Gustaaf; achteraan: Alex, Eugène, Leopold [zoals de traditie het wilde, kreeg de zevende zoon de naam van de toenmalige koning van België: Leopold II]. Charles, vader en moeder waren al overleden; hun portretten zijn dus ingevoegd door broer-fotograaf Joseph.

Een gewild natte kelder

Ons huis in Veurs dateert uit de eerste helft van de 18de eeuw en heeft o.a. een kelder. (Zie: *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen*, 1992 pag. 130). De kelder is gebouwd als een gewelf en is vier meter breed en acht meter lang. De kelder is bereikbaar via een trap die uitkomt in de keuken. De trap is gesitueerd onder de trap naar de eerste verdieping. Tot zover niks bijzonders.

In de twintig jaar dat we in het huis wonen was er altijd water in de kelder. Dat was even wennen, maar zo hoorde het. De

vloer heeft aan de randen een smalle goot die uitmondt in een kleine put. De vloer van de kelder bestaat uit klinkers die vrij in de aarde gelegd zijn en kunnen dus ook kwelwater doorlaten. Bij veel aanvoer gebeurt dat ook. In de put is altijd water. Als de put ‘vol’ is dan voert hij zelf af aan de achterzijde van het huis. Die put was de drinkwatervoorziening van het huis: even de trap af en er was water.

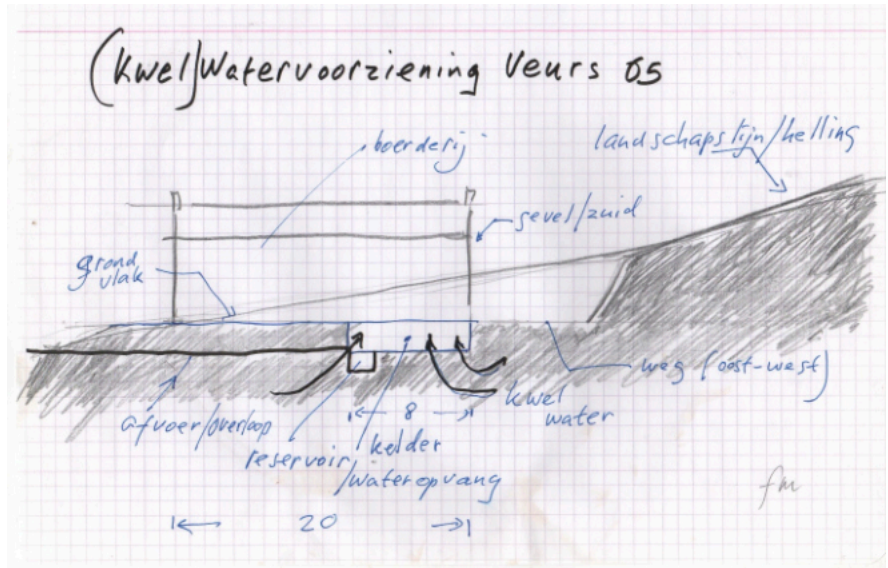
De kelder als drinkwatervoorziening werkt omdat het huis en kelder ingenieus in het landschap is gelegd. Zo wordt er ge-

bruik gemaakt van het verval van de helling: tussen de voorzijde en de achterkant van het huis. Er wordt dus gebruik gemaakt van de ligging in het landschap.

Met Kerstmis was de kelder voor het eerst in twee decennia helemaal droog, kurkdroog. De droogte van verleden jaar is intens geweest. Voor de vroegere bewoners zou het een slechte kerst geweest zijn maar gelukkig zijn wij er niet meer van afhankelijk. De laatste twee maanden heeft het heel veel geregend en heeft er veel sneeuw gelegen. Vanaf vorige week is de kelder weer nat zoals het hoort.

In de tekening heb ik zo goed en zo kwaad als het kan getekend hoe de kelder gesitueerd is. Wat ik voor het Heemkunde-werk graag zou willen is meer informatie over deze kelders als waar ik nu over schrijf. Wie kent dit soort kelders? Ik hou me aanbevolen.

Ferdinand Mertens

Een liefdesbrief uit 1778

Sinds 1998 hangt er bij Jean-Marie Ernon naast de klokkenkast een liefdesbrief uit 1778, verzonden vanuit Amsterdam. Zijn moeder bewaarde hem en kaderde hem in. Zij vertelde dat hij iets met haar familie had te maken. Pas later ontdekte Jean-Marie dat hij aan de bedovergrootmoeder van zijn moeder was gericht. Het bleef overigens bij smachtende woorden; Anna Maria Borghansen (1761-1846) trouwde op 13 januari 1785 met Paulus Reinartz (1763-1826).

'Onderwerpend versoek en smeekbrief an de Eersame Noijtvolpreesen ja, de allerschoonste jonge dogter Anna Maria Borg-hansen

Mijn uijtverkooren Lief, ja het ligt van mijn leeven, weet doch dat ik zeedert mijn vertrek van uw mejjn tweede ziel de teijt in sulken verdriet heb doorgebracht dat het niet moogeleijk is door een pen an uw mejjn zielsvriendinne te melden de nagten passeer ik slaapeloos alsmeede de speijzen geniet ik smaakloos, en soude door het groot verdriet reeds lange den geest hebben gegeeven in dien mejjn lichaam niet krattig ondersteundt wierden met de hoop, dat uw volmaakte lichaam met een medogend hardt sal geschaapen zeijn dat dog meedeleijden met mejjn bejamerende peijn zal gelieven te hebben en mejjn met die eer te begunstigen van uwen beklaageelijken slaaf met een troostend lettertien van uwe lieve hand te begunstigen hetgeen ik hooger sal wardeeren als alle schatten s'geheele wereld. Ja, daar sult gij doen herstellen van de bittere doot tot het soete leeven, uw altoos tot het eijnde seijnes leeven dienst bereijtwilligen onderdaanigen gehoorsamen dienaar, die sluijt na duysend minlijke groetenise.

Amsterdam, den 23 maart 1778

Peter Joseph Haan'

Over kauwen en schouwen

De duif-grote Kauw komt in onze dorpen nog wel voor met 31-71 broedpaartjes in geheel Voeren, gaande van Moelingen, 's-Gravenvoeren, Sint-Martens- en Sint-Pieters-Voeren en Teuven. Ook rond de kerk te Remersdaal kan je bijna altijd Kauwen vinden.

De Kauw is een zeer aanwezige vogel, maar hoe herken je deze kleine kraai eigenlijk? Heel anders dan zijn neefjes de Zwarte Kraai, Roek of Raaf is de Kauw niet helemaal zwart. De Kauw is wel grotendeels zwart, maar dan wel mét een opvallende zilvergrijze wang en achternek. Van dichterbij vallen zeker de lichte, grijsblauwe ogen op wat hem een guitig, frivool voorko-

men geeft. Ook hun opvallende 'tsjauw-tsjak-kauw-roep' (gekrijs) en de capriolen in de vlucht zijn erg kenmerkend.

Kauwen houden van elkaar én van mensen. De meeste Kauwen-paartjes blijven een heel leven bijeen, 'bij leven en welzijn' wel tot 20-25 jaar. Het liefst broeden ze gezellig in kolonies bij elkaar. Zoals vele kraaiachtigen zijn ze erg intelligent en vinden gemakkelijk hun voedsel en een geschikte nestplaats. Voor dat nest zoeken ze een geschikte holte in een boom of aan een (ouder) gebouw of kerk. Deze nestholte wordt volgestopt met vele takken en ander materiaal, tot wel enkele meters hoog indien nodig. Kauwen zoeken ook graag de mens op. Dit omwille van zowel voedselopportuniteiten als nestgelegenheid. Als dan een schouw als nestplaats wordt gekozen, kan dit voor problemen zorgen, want een niet-verluchte schouw kan zorgen voor brand of CO-vergiftiging.

Als koloniebroeders verblijven ze graag in groepjes, en wanneer de jongen uitvliegen vormen ze grotere 'bendes' van 'hangjongeren' en schuimen ze guitig, soms wat ongemanierd de hele omgeving af op zoek naar voedsel. In het najaar en winter verzamelen nog meer en meer Kauwen zich en vliegen ze rond zonsondergang (slaaptrek) naar gemeenschappelijke slaappleatsen tot 100-en vogels bijeen. Bij ons zijn er verzamelen- en/of slaappleatsen op volgende locaties (maximum tussen haakjes): Moelingen/Schansweg (450), Altenbroek (130) en ook in de omgeving Teuven-Remersdaal/Obsinnich-Reesberg-Mabrouck (160).

Op voederplaatsen in de tuin waar de kleine zangvogels zoals meesjes komen smullen kunnen Kauwen zich wel erg bazig en onverdraagzaam gedragen. Wil je dit vermijden dan zijn voedersilo's met een "beschermkooi" errond een oplossing. Deze laten de kleinere vogels toe om aan het voer te komen, maar weren de grotere soorten zoals de Kauw.

Hou de kauw uit je schouw

Wil je de Kauwen uit jouw schouw houden dan kan je best rekening houden met volgende zaken.

- 1) Kauwen hun nesten, eieren en jongen zijn in Vlaanderen beschermd. Dus eventuele maatregelen moet je nemen tussen september en februari, want het Kauwen-broedseizoen loopt van begin maart tot eind juli.
- 2) Voorkomen is beter dan genezen. Probeer te voorkomen dat ze jouw schouw gaan verkennen door de nodige maatregelen te nemen. Een metalen rooster (best inox) boven op de schouwopening lijmen of schroeven is erg effectief. Wel dient dit erg stevig te zijn (geen kippengaas) en openingen van maximaal 3cm te hebben. Houd er ook rekening mee dat het rooster gemakkelijk kan gedemonteerd worden wanneer de schoorsteen gereinigd wordt.
- 3) Laat de schouw geregeld reinigen door een professionele schoorsteenveger. (Mogelijk kan die ook het inox-rooster plaatsen.) Dit voorkomt mogelijk CO-vergiftiging en detecteert onheil tijdig.

Wil je zelf een vogel- of natuurwaarneming delen?

Dat kan op <https://waarnemingen.be/> of specifiek voor Voeren op: <https://zuidoostlimburg.waarnemingen.be/gebied/view/23474>.

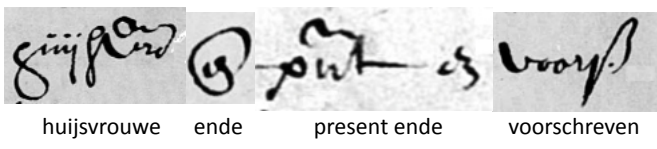
Chris en Gudrun Coeckelbergh-Poelmans - CCnatuurfotografie / tekst en foto's — emailadres: VogelsVoeren@hotmail.com.

Transkribus leest oude documenten

Zoals ik in eerdere artikels in dit Blaedsje al aangaf, duik ik af en toe in 18de-eeuwse gicht- en rolboeken, vooral van Sint-Martens- en Sint-Pieters-Voeren. Die raadpleeg ik van op mijn eigen computer, op familysearch.org, zodat een bezoek aan het Rijksarchief in Hasselt niet meer nodig is.

Die oude teksten lezen blijft wel een hele klus. Ze zijn immers met de hand geschreven en de letters hebben niet altijd de vorm die wij zelf op de lagere school hebben geleerd. Bovendien besteedde niet elke griffier of secretaris evenveel zorg aan zijn geschrift. Om van de pastoors maar te zwijgen! Die gingen er klaarblijkelijk vaak van uit dat alleen zichzelf nadien nog hun hanenpoten moesten kunnen lezen.

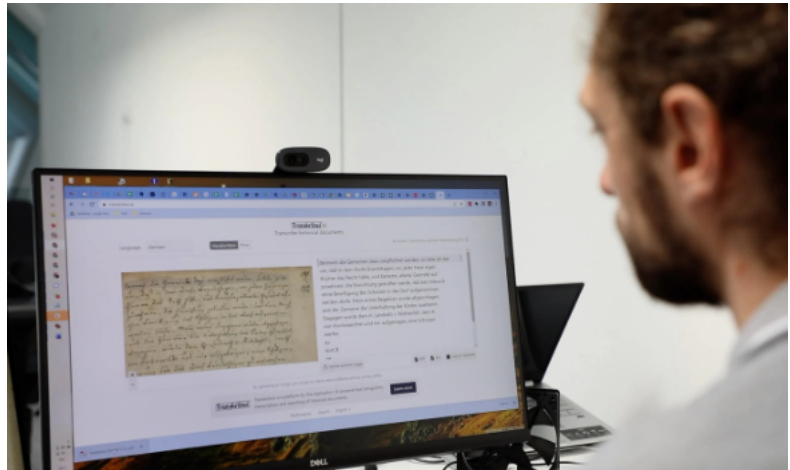
In die teksten – in een oud-Nederlands met duidelijke invloeden uit het dialect – komen soms woorden voor die wij niet meer kennen of anders gebruiken. Enkele voorbeelden: oirboir (belang), eijdom (schoonzoon), halfwin (pachter), toust/tocht (pacht), oplichten (geld van een lening opnemen), voorschreven (eerder vermeld), op huiden (vandaag). Ook werden er vaak afkortingen gebruikt, die op verschillende manieren konden worden genoteerd:

Oude documenten lezen is daardoor een vaardigheid die je maar geleidelijk onder de knie krijgt. Zelf ben ik daarom destijds begonnen met documenten van eind de 18de eeuw, om dan stilaan naar steeds oudere teksten te werken. Terug tot omstreeks 1700 gaat redelijk makkelijk. Maar omstreeks dat tijdstip vond er klaarblijkelijk een 'handschriftvorming' plaats: het oudere 'gotische' schrift werd ingevuld voor lettertekens die veel meer lijken op die wij nu nog gebruiken. Die oudere teksten zijn dus een stuk moeilijker te lezen.

Maar nu is er dus **Transkribus**! Ontwikkeld in een samenwerking van diverse Europese universiteiten, is het een van de producten van artificiële intelligentie (AI) en *machine learning* die we de laatste jaren langs alle kanten op ons af zien komen. Het systeem is getraind met duizenden voorbeelden (het 'model') en zoekt daarin bij het aanbieden van iets nieuws naar een patroon dat het 'herkent'. Doordat het model steeds met nieuwe voorbeelden wordt 'gevoed', wordt het ook steeds beter in het herkennen van patronen.

Intussen heb ik al tientallen pagina's geüpload naar Transkribus en kan ik dus uit enige ervaring spreken. De geleverde transcriptie is verre van foutloos, maar het resultaat is toch verblijvend. Hoeveel tijdsbesparing het me oplevert heb ik niet gemeten, maar dat het véél sneller gaat is zeker. De transcriptie die op het scherm verschijnt is al een goed leesbare

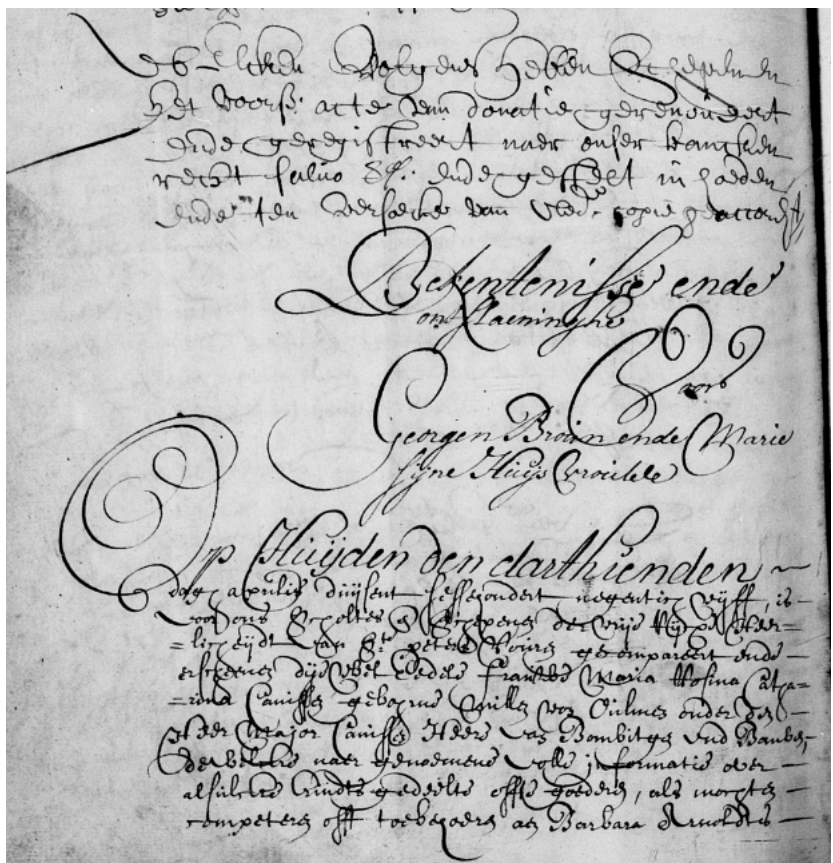

'kladversie'. Die moet je dan aanvullen met eigen kennis: woorden die duidelijk fout zijn geïnterpreteerd, maar die je zelf al kent uit vorige documenten, moet je corrigeren (en eventueel kun je zo een aangepast model voor jouw documenten trainen). De meeste moeite heeft het systeem met familienamen of toponiemen, omdat het die uiteraard niet kent uit het model. Maar samen raken we er wel uit.

Het zelf uitproberen is gratis. Je krijgt 50 credits for free, en daar kun je dus 50 documenten mee laten transcriberen. Op <https://www.transkribus.org> kun je ermee aan de slag.

Rik Palmans

De handschriften (uit het gichtboek van Sint-Pieters-Voeren, 1695) boven- en onderaan zijn nog in de oude 'gotische' vorm, die in het midden in 'moderne' letters:

Leren van het verleden voor de toekomst

Leren van het verleden om te ontwerpen voor de toekomst. Dat was het thema waarrond Elyze Storms-Smeets haar lezing (in het kader van de activiteiten van het Landschapspark Bocageland) in Gulpen op 27 maart had opgebouwd. Ze is als historisch geograaf en landschapshistorica verbonden aan de Radboud Universiteit in Nijmegen.

Een landschap is ooit 'gemaakt' door de natuur, afhankelijk van de daarin aanwezige factoren, vooral de bodem en het klimaat. Daarna hebben eeuwen lang mensen dat landschap gebruikt om voor zichzelf een bestaan op te bouwen – en daardoor hebben ze het ook zelf weer veranderd. Omdat hun technische mogelijkheden beperkt waren, moesten ze zich groten-deels schikken naar de door de natuur geboden mogelijkheden. Elk onderdeel in het landschap was belangrijk om ervan te kunnen leven.

Een voorbeeld uit onze eigen streek (dat ik zelf zie, analoog aan de in de lezing aan bod gekomen voorbeelden): Altenbroek en 's-Gravenvoeren. Het landgoed ontstond op de plek waar het ligt – een heel stuk ten noordoosten van het dorp – omdat daar de laatste bronnen van de valleien van Voer en Noor liggen. Het dorp zelf ontwikkelde zich dan weer als een lang lint langs de Voer, want zonder bronnen of putten was dat de enige mogelijkheid om aan water te komen. Pas sinds de jaren dertig van de vorige eeuw maakte waterleiding tot in de huizen het mogelijk om verder van die 'levensader' weg te gaan wonen.

De wisselwerkingen die vroeger bestonden in dat systeem zijn in de loop van de tijd veranderd en vaak helemaal verbroken.

De grote breuk met het verleden kwam er in de 19de eeuw. Denk maar aan kunstmest, waardoor de relatie tussen dieren en akkers verloren ging. Vroeger bepaalde de hoeveelheid mest de oppervlakte aan akkers die bewerkt kon worden; nu moeten boeren op zoek gaan naar percelen waar ze hun mest kwijt kunnen.

Een landschap 'willen behouden zoals het was' roept automatisch de vraag op: welk landschap, uit welke fase in het verleden? Héél lang geleden was alles ongerepte natuur, maar willen we dat wel terug? Ons landschap zit vol met verwijzingen naar het cultuurlandschap dat sindsdien is gevormd; dat (gedeeltelijk) behouden is ook heel zinvol. Het is een erfgoed dat we niet verloren mogen laten gaan en de (bio)diversiteit neemt er juist door toe.

Steeds meer mensen vinden dat natuurwaarden even belangrijk zijn als economische belangen. Terreinen een natuurfunctie geven betekene overigens niet dat ze daardoor lager scoren op de economische schaal. Op de langere termijn is dat een vorm van klimaatadaptatie, dus van investeringen die sowieso noodzakelijk zullen zijn.

In haar lezing gaf Elyze ook aan dat we bij het overleg over waar we met ons landschap naartoe willen alle groepen uit de samenleving moeten betrekken, niet alleen degenen die daar vanuit een overheidsfunctie toe verplicht zijn of die er rechtstreeks economisch belang bij hebben. Dat betekent: informeren en sensibiliseren. Als Heem en Natuur Voeren vinden wij dat onze belangrijkste taak!

Rik Palmans

Winterwerken in natuureservaat Altenbroek

Tijdens de wintermaanden zijn de ploegen van Natuurpunt geregeld in de weer om de natuur in het reservaat hier en daar 'in goede banen te leiden'. Vaak is dat kapwerk! We willen immers niet dat alles dichtgroeit; open ruimtes zijn voor veel soorten planten en dieren nodig om te overleven.

Enkele jaren geleden zijn in het perceel achter het kasteel van Altenbroek, tegen de Nederlandse grens, oude drainagebuizen uit de grond gehaald om het terrein te laten evolueren naar een kalkmoeras. Maar door het ontbreken van een aangepast maaibeheer was het aan het veranderen in een wilgenbos – tot groot jolijt van de plaatselijke everzwijnen, die er hun schuilplaats in inrichtten. Met een kraan zijn de meeste wilgen nu weer uitgetrokken. In de toekomst moet een regelmatige maaibeurt ervoor zorgen dat het kalkmoeras, met de bijbehorende zeldzame plantensoorten, zich wel goed kan ontwikkelen.

Maai- en kapwerk was ook nodig op de terreinen die twaalf jaar geleden waren afgegraven. Toen daar de kalklaag weer aan het oppervlak kwam, verscheen daar – weliswaar na meerdere jaren wachten – een vegetatie met eveneens tal van zeldzame soorten. En bij die zeldzame planten horen vaak ook zeldzame insectensoorten. Het resultaat was zo spectaculair, dat onze Nederlandse zustervereniging in Nederland, Natuurmonumenten, eveneens enkele percelen liet afgraven bij Noorbeek in de vallei van de Noor. Om toch wat sneller dan bij ons een mooie vegetatie te krijgen, strooiden ze er hooi – met zaden – over uit van de percelen in Altenbroek.

Aan het open houden van de terreinen moeten ook de schapen en runderen meehelpen die je hier en daar ziet lopen. De schapen verblijven hier alleen tijdens de wintermaanden. Daarna verhuizen ze naar onder meer de Sint-Pietersberg bij Kanne. Ze zijn met de vrachtwagen naar Voeren gebracht, maar de tocht naar Kanne maken ze te voet, in een *transhumance*.

Ze maken plaats voor runderen van enkele landbouwers met wie we samenwerken. Meestal maaien die ook een deel van de percelen. In het deel van het reservaat in de Voervallei lopen intussen weer 20 galloway-runderen, van Natuurpunt zelf. Door hun ruige uiterlijk zijn ze een bezienswaardigheid op zich.

Rik Palmans

